

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י':

הקידוש אוסרו כיון שעדיין לא הגיע זמנו ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר כתב הרמב"ם ז"ל שאין צריך להפסיק וא"א ז"ל כתב בשם ר"י שצריך להפסיק

8. בית יוסף אורח חיים סימן פט

ומ"ש בשם אבי העזרי (ראבי"ה ברכות סי' ל) שמותר לשתות מים וכו'. כתבוהו שם הרא"ש והמרדכי וכן כתוב בהגהות מיימוניות וכתבו עוד בשם ספר המצוות שאם הוא צמא הרבה שטוב יותר שישתה מים משיצטער בתפילתו וכתב רבינו הגדול מהר"י אבובב ז"ל **דמשום הכי שינו הפסוק** ואמרו אל תקרי גויך וכו' מפני שאם היינו תופסים הפסוק כמו שהוא היה אסור לשתות מים שהרי צורך הגוף הן והשתא דקרינן גאיך במקום גויך **כיון שאין במים גאווה שרי**. וכן משמע מדברי הגהות מיימוניות. ונראה לי שהטעם שהיה כח ביד חכמים לשנות הפסוק ממשמעותו היינו מפני שזה שאסור לאכול ולשתות קודם שיתפלל אינו מדאורייתא אלא חכמים אסרוהו ולא נראה להם לגזור אלא במידי דהוי דרך גאווה דוקא וכי בעו לאסמוכי אקרא ראו שלפי פשוטו משמע לאסור אף במים ולכך הוצרכו לומר אל תקרא גויך אלא גאיך: וכתב רבינו הגדול מהר"י אבובב ז"ל דלדעת אבי העזרי מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין לרפואה קודם שיתפלל **דכיון דלרפואה הוא** דאכיל ושתי להו **ליכא משום גאווה** וכתב הכל בו (סי' ט) שיש אומרים דאף מים אסור כיון שרצונו ונפשו מלא ממה שהוא צריך ורבינו הגדול מהר"י אבובב ז"ל כתב כן בשם ארחות חיים (סי' טו) שאפילו מים או לרפואה אסור והוא ז"ל כתב שאין נראה בעיניו אלא כדברי אבי העזרי עיקר והכי נקטינן: ומצאתי כתוב בשם רבינו טוביה דוקא בחול אבל בשבת ויום טוב שצריך לברך [על הכוס] על שולחנו קודם אכילה אסור לשתות עכ"ל וכן כתב בארחות חיים (סי' טו) בשם הר"מ (תשב"ץ קטן סי' רג) וזכורני שראיתי כתוב בספר אחד שמתיר לשתות אפילו בשבת ויום טוב ולא מיתסר מפני שלא קידש משום דכל שלא התפלל אכתי לא מטי זמן קידוש [בדק הבית] והוא מ"ש רבינו שהיה נוהג הרא"ש [עד כאן]: וזה נראה עיקר וכל שכן שיש פוסקים שמתירים לשתות מים קודם קידוש כמו שיתבאר בסימן רע"א (כח. ד"ה ואסור):

ד כתב הרמב"ם בפרק ה'... הצמא והרעב הרי הן בכלל חולים אם יש בו יכולת... ולפי מה שכתב רבינו בסימן צ"ח בשם הר"מ אהא דכל שאין דעתו מיושבת עליו לא יתפלל שאין אנו נזהרים עתה בכל זה לפי שאין אנו מכוונים כל כך בתפילה אפשר דהני נמי יתפללו ואח"כ יאכלו וישתו. ומיהו אם רצו הצמא והרעב לסמוך על דברי הרמב"ם ז"ל הרשות בידם:

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן פט

סעיף ג - אסור לו להתעסק בצרכיו, או לילך לדרך, עד שיתפלל תפלת י"ח. (ויש מקילין, לאחר שאמרו מקצת ברכות, קודם שאמרו ברוך שאמר, וטוב להחמיר בזה)(תרומת הדשן סי' י"ח) **ולא לאכול ולא לשתות**, אבל מים מותר לשתות קודם תפלה, בין בחול ובין בשבת וי"ט. וכן אוכלים ומשקין לרפואה, מותר.

סעיף ד - הצמא והרעב, הרי הם בכלל החולים, אם יש בו יכולת לכיון דעתו, יתפלל; ואם לאו, אם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה.

סעיף ה - ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר, צריך להפסיק. וי"א שא"צ להפסיק.

10. משנה ברורה סימן פט

(כא) ולא לאכול - ... ואפילו טעימה בעלמא אסור:

(כב) מים מותר - **דלא שייך בהו גאווה** ודוקא **בלא צוקער** אבל עם צוקער אסור וכ"ש משקה שכר (שקורין ביער) ודאי אסור. וטי"א וקאפ"ע מותר לשתות קודם תפלה כדי שיוכל לכיון דעתו ולהתפלל ובפרט בהמקומות שרגילין בהם ואין מתיישב הדעת בלתם וכ"ז **בלא צוקער ובלא חלב** [אחרונים] **והעולם נוהגין להקל לשתות עם צוקער** ואפשר דכוונת האחרונים וכן הרדב"ז שכתב דעם צוקער אין לך גאווה

(אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן) ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: מאי דכתיב: לא תאכלו על הדם, - **לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם**. (איכא דאמרי,) אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל - עליו הכתוב אומר: ואותי השלכת אחרי גויך, אל תקרי גויך אלא **גאיך**. אמר הקדוש ברוך הוא: לאחר שנתגאה זה - קבל עליו מלכות שמים.

Rabbi Yitzhak said that Rabbi Yoḥanan said and Rabbi Yosei, son of Rabbi Ḥanina, said in the name of Rabbi Eliezer ben Ya'akov: What is the meaning of that which is written: "You shall not eat with the blood" (Leviticus 19:26)? You may not eat before you pray for your blood. One may not eat before he prays. Others say that Rabbi Yitzhak said that Rabbi Yoḥanan said that Rabbi Yosei, son of Rabbi Ḥanina, said in the name of Rabbi Eliezer ben Ya'akov: One who eats and drinks and later prays, about him the verse states the rebuke of the prophet in the name of God: "And Me you have cast behind your back" (I Kings 14:9). One who sees to his own bodily needs by eating and drinking before prayer casts God aside, according to his arrogance and ego priority over God (Maharsha). Indeed, **do not read your back [gavekha]; rather, your pride [ge'ekha]. The Holy One, Blessed be He, said: After this one has become arrogant and engaged in satisfying his own needs, he only then accepted upon himself the kingdom of Heaven.**

2. זוהר כרך ב (שמות) פרשת ויקהל [המתחיל בדף קצד]:

פתח ואמר כתיב (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו, האי קרא אוקמוה ורזא דמלה האי **מאן דאכיל בלא צלותא** דיצלי (ד"א קדם דאכיל) על דמיה **שקיל איהו כמנחש ומעונן**

3. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה הלכה ב

עמידה כיצד אין מתפלל אלא מעומד... חולה מתפלל אפילו שוכב על צדו והוא שיכול לכיון את דעתו, וכן הצמא והרעב הרי הן **בכלל חולים** אם יש בו יכולת לכיון את דעתו יתפלל ואם לאו **אל יתפלל עד שיאכל וישתה...**

4. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ו הלכה ד

אסור לו לאדם **שיטעום כלום** או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עמוד השחר עד שיתפלל תפלת שחרית...

5. ספר החינוך פרשת קדושים מצוה רמח

והנה אזכיר לך מן הדברים שפירשו לנו זכרונם לברכה, שנכללין בלאו הזה... **ושלא יטעום אדם כלום עד שיתפלל...**

6. מנחת חינוך פרשת קדושים מצוה רמח

(ה) **ושלא יטעום קודם שיתפלל**. מד' הרה"מ ח נראה דזה איסור דאורייתא ונכלל בלאו הזה ובגמ' סנהדרין אין מבואר ד"ז רק בברכות פ"א וע"ש בתר"י ושאר אחרונים נראה שהוא רק דרבנן וקרא אסמכתא ובאמת לשי' רוב הראשונים דתפלה דרבנן א"כ אין כאן לאו דכל עיקר התפלה היא דרבנן אך להר"מ דתפלה דאורייתא אפ"ל דזה הוי גם כן דאורייתא ולא אסמכתא אך בר"מ פ"ו מתפלה לא הזכיר שזה בכלל לא תאכלו נראה גם כן מדבריו דהוי אסמכתא ובש"ס מבואר גם כן דאסור לאכול ולא בלשון טעימה ובדברי הר"מ מבואר אף טעימה אסור וכן כאן בד' הרה"מ ח אף לדבריו שנכלל בלאו הזה כ' גם כן ל' טעימה וצע"ק ע' שו"ע או"ח סי' פ"ט ובאחרונים והרב המחבר במצוה שם שני דיעות לענין תפלה דעת הר"מ והרמב"ן ובכ"מ שאין הכרע נוטה יותר לדעת הר"מ ז"ל כידוע:

7. טור אורח חיים הלכות תפלה סימן פט

ולא לאכול ולא לשתות... וכתב אבי העזרי שמותר לשתות מים **דלא שייך בהו גאווה** ודוקא בחול אבל בשבת וי"ט כתב דאסור משום הקידוש וא"א ז"ל היה שותה מים בשבת בבקר קודם תפלה שאין

אם יש חשש נזק להגוף פשיטא שאסור לו להתפלל עד שיאכל וישתה דכתיב [דברים ד, טו] ושמרתם לנפשתיכם:

13. הליכות שלמה, הלכות תפילה, פרק שני

א. מי שהותר לו – לצורך בריאותו – לאכול קודם התפלה, אם אין לו צורך אלא במעט, באופן שאינו צריך לאכול כזית כלל, או שלא יצטרך לאכול בכדי אכילת פרס, לכאורה ראוי להקפיד על כך ולא לאכול כשיעור.

ב. המרגיש צורך לשתות קודם התפלה, מותר לו לשתות קפה עם **חלב וסוכר**, אך יתכן שנכון לומר קודם לכן דבר בקשה כגון שמע ד' וחנני וגו'.

ג. אע"פ שאיסור אכילה קודם התפלה נוהג באשה כבאישה⁷, מ"מ בחצי שעה שקודם עלות השחר מותרת אשה לאכול, הואיל ואין חיוב תפלה דומה לשל איש.

[דבר הלכה]

א. ועיין בספר מקור חיים (לבעל חוות יאיר) סי' פ"ט ס"ג דאם אכל פחות מכזית לפני התפלה, אין בו משום גאווה ולא משום לא תאכלו על הדם...

ג. דכיון שבזמננו **כל אדם שותה כר**, אין זה נקרא משקה חשוב לענין זה, ואין זה דרך גאווה כלל, ולכן כשמרגיש צורך בכך שרי⁷. וכן נהוג עלמא.

ד. ... בחולה שמותר לו לאכול אכילת קבע מחמשת מיני דגן קודם התפלה, דאסור אפילו בשתיית מים בלא קידוש. אבל אם סגי לו באכילה ארעית לא יקדש, **דכי משום ששותה כוס תה עוד יוסיף לשתות יין קודם התפלה**. וכן אם סגי לו באכילת פירות ואינו צריך כזית דגן, או בכזית דגן בזמן של יותר מכדי אכילת פרס, מסתבר דאינו מתחייב בקידוש.

[ארחות ההלכה]

7. ... ומש"כ המ"ב סי' פ"ט סק"ב דכשנותן הסוכר בתוך המשקה חמיר טפי, עיי"ש, אמר רבנו **דבזמננו נשתנה הדבר** ואדרבה י"ל דכשאוחז את חתיכת הסוכר בידו הוי דרך חשיבות טפי, והכל לפי הענין.

14. אגרות הקודש, יג'רפד (דף 326)

לתמהוני נודעתי מסדר היום שלו, אשר איננו כדבעי בהנוגע לשמירת נכסיו של הקב"ה הוא הגוף (עיין שו"ע רבנו הזקן הלכות נזקי גוף ונפש סעיף ד'. וברמב"ם הל' רוצח פ"א הלכה ד', ופירוש הרדב"ז שם הל' סנה' פ"ח ה"ו). ובפרט ע"פ המבואר במאמרים ובכמה שיחות, אשר **בריאות הגוף הוא מדרכי השם** וצריך להיות סדר העבודה דעזוב תעזוב עמו דוקא. ובפרט בדורנו חלוש זה, גם כפשוטו בגשמיות (ראה אגה"ת ריש פרק ג') - **שרואים בחוש אשר חלישות הגוף מבלבלת לכל לראש לעבודת השם בעבודת התפלה**, וכן בלימוד התורה ואפילו בקיום המצות - אשר לכן ברובא דרובא הסיגופים מביאים יותר הפסד מאשר שכן. ובודאי למותר להאריך בדבר המבואר.

ותקותי חזקה אשר בקבלתו מכתבי זה, הנה לא ירעיב את עצמו עד כמה וכמה שעות על היום, אלא **ישתה דבר המחזק את הגוף וגם יאכל מיני מזונות בבקר ואפילו קודם התפלה**. וכבר ידוע פתגם רבוה"ק והוראתם, אז מען דארף עסין צוליב דאוונען ניט דאוונען צוליב עסן. וכוננתם היתה ג"כ בפשטות, **שאם הוא רעב בשעת התפלה, הרי אי אפשר, לאנשים כערכנו - שלא תהי' לזה נגיעה בהתבוננות בתפלה והאריכות בה**, משא"כ כשיאכל לפני התפלה יסולק בלבול זה, וביכולתו - אם רק ברצונו - לעבוד עבודתו ביותר טוב ובאופן נעלה.

ובתור תיקון על אשר נהג עד כמה באופן אחר, הרי **ישפיע גם בסביבתו**, אשר כל אלו שאינם בריאים ועפמ"ש באגרת התשובה הנ"ל, **לא ירעיבו את עצמם**, ויתפללו בבקר וגם ילמדו אז נשמה בגוף שאינו מבלבל, והשי"ת יצליחו.

גדולה מזו קודם התפלה **רק אם נותן הצוקער בתוך הטיי"א למתקו** דזהו אסור קודם התפלה אבל אם לוקח מעט צוק"ר בפיו בעת השתייה ובלתי זה אין יכול לשתות הטיי"א אין זה בכלל גאווה. היוצא מדברינו דבנתינת הצוקער בתוך הטיי"א או **לאכול מעט מיני תרגימא בעת השתייה** כדי שלא לשתות הטיי"א וקאפ"ע אליבא ריקנא אין שום צד להקל בזה קודם התפלה אם לא מי שיש לו **חלישת הלב והוא צריך זה לרפואה**. ומ"מ טוב שיאמר מתחילה **עכ"פ פרשת שמע ישראל**. כתב בספר פ"ת החדש **דיש למנוע** מלשתות הטיי"א בבוקר קודם התפלה **באסיפת חברים** עיי"ש טעמו. ומלבד זה רגיל להסתעף מזה איסור אחר דהלא כתב הרשב"א והובא בב"י דלכך אסור לו לאדם לעסוק בחפציו קודם שיתפלל כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל וכ"כ בש"ע סוף סעיף ב' שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל והרגילין באסיפת חברים בעת שתית הטיי"א רגיל לפעמים ע"י ריבוי השיחה לעבור עיי"ז גם זמן ק"ש ותפלה:

11. ביאור הלכה סימן פט סעיף ג

* ולא לאכול - ... נ"ל דאפילו מי שמוכרח לאכול לרפואה קודם התפלה יקרא עכ"פ ק"ש קודם:

* וכן אוכלין ומשקין לרפואה - עיין בפר"ח ופמ"ג דאפילו אם יכול לאכלם לאחר התפלה גם כן מותר **כיון שהוא מכויין לרפואה**... כתבו האחרונים דאיש חלש שאינו יכול להעמיד על נפשו עד עת שגומרים הצבור תפלתם בבהכ"נ טוב יותר להתיר לו **שיתפלל לעצמו בביתו בבוקר ויאכל מעט ואח"כ ילך לבהכ"נ** לשמוע קדיש וברכו ושאר דברי קדושה משיאכל קודם התפלה וילך לבהכ"נ להתפלל עם הצבור.

12. ערוך השולחן אורח חיים סימן פט

סעיף כג - אסור לאכול או לשתות קודם התפלה ... וכתבו הטור והש"ע דמים מותר... דמים לא שייך גאווה... אבל מדברי הרמב"ם שכתב **אסור לטעום** משמע דשום טעימה אסור אבל רוב רבותינו לא ס"ל כן **וכן המנהג הפשוט לשתות מים חמים עם עשב שקורין טה קודם התפלה** וע"פ רוב מועיל לנקיות כידוע **ויש שאסרו לשתות עם צוקע"ר ואיני יודע הטעם** דאטו שם אכילה יש בזה והרי אינה אלא להטעים את החמין קצת ויש שהתירו לשתות עם צוקר כשהצוקע"ר בפיו אבל להטילה בהחמים ולעשות מים מתוקים אסור ואינו עיקר אבל **עם חלב נ"ל דאסור** דחלב משיב... והעולם נוהגים **היתר גם בחלב** לפי שאינו בא אלא להטעים המים וגם קאו"א מותר לשתות אף על גב דנראה דקאו"א משיב מ"מ כתבו הגדולים דמותר ויש להסתפק אם מותר לשתות מימי סעלצין או לימינא"ד כשאנו שותה לרפואה דלרפואה פשיטא שמותר כמו שיתבאר ונראה שאין חילוק בין סתם מים למים אלו:

סעיף כד - וכתב רבינו הב"י דאוכלין ומשקין לרפואה מותר עכ"ל ואין כונתו בחולה גמור דמילתא דפשיטא היא אפילו אין בו סכנה אלא **הכונה דלוקח לרפואה והוא אינו חולה** אלא כדרך בעלי מוחשים או אפילו אין לו מוחש כלל אלא **כדי לחזק עצמו** כמו בימי האביב שלוקחין רפואות לחזק הגוף והגידיים ואם יש ברפואות האלו אפילו מיני אכילה ושתייה גמורים מותר דכיון שעושה זה לרפואה אין בזה משום גאווה **ואפילו יכול לעשותה אחר התפלה מותר** ולכן מי שיש לו חולשת הלב יכול לאכול קודם התפלה שזהו לרפואה [עמ"א סקי"ב וח"א ומ"ב]:

סעיף כה - כתב הרמב"ם בפ"ה הצמא והרעב... ואם לאו **אל יתפלל** עד שיאכל וישתה עכ"ל ומשמע דאסור לו להתפלל עד שיאכל וישתה אבל רבינו הב"י בסעיף ד' כתב **אם רצה** אל יתפלל עד שיאכל וישתה ע"ש וביאר טעמו בספרו הגדול משום דבלא"ה **אין אנו מכוננין** כל כך לפיכך אין מוחין בידו אם ירצה להתפלל קודם שיאכל וישתה ע"ש **ופשוט הוא שזהו באופן שלא תזיק לבריאותו** כשלא יאכל תיכף אבל